

Dicky Antoine (a), Rob Honig (b) & Dineke Oldenwening (c)

(a) Atheneum Brugge & DebatUnie

(b) DebatUnie

(c) Johan De Witt Gymnasium Dordrecht

Contact: dicky.antoine@telenet.be

honig@debatunie.nl

d.oldenwening@jdw.nl

Dieper leren door debatteren

1. Inleiding

Debatteren is meer dan spreekvaardigheid: het is het ideale middel om verschillende vaardigheden te trainen, zoals ‘lezen’, ‘luisteren’, ‘schrijven’, ‘analyseren’, ‘kritisch denken’, ‘samenvatten’ en ‘betogen’. Als leraar ben je op zoek naar manieren om alle vaardigheden op een nuttige en natuurlijke manier te koppelen in totaaltaken. Liefst nog op een manier waarbij ze allemaal logisch in elkaar vloeien en je vlot kunt evalueren. Met een goede debatmethode kan je als leerkracht snel schakelen in het trainen van alle genoemde vaardigheden. Voor leerlingen is debatteren eveneens een actieve manier om snel en efficiënt met spreek- en schrijfstructuren om te gaan. Op onder andere het Atheneum Brugge tekenden de leerkrachten Nederlands een leerlijn ‘debatteren’ uit. Enerzijds om spreekvaardigheid aan te scherpen, anderzijds om schrijfvaardigheidsreflexen, onderzoeksvaardigheden en burgerschapscomponenten te combineren en uit te diepen.

2. Lees- en schrijfwinst

Argumentatieve of betogende teksten schrijven is een heuse opdracht voor leerlingen en leerkrachten. Schrijfvaardigheid legt de nadruk op goede schrijfstructuren die een tekst orde en helderheid geven (bijvoorbeeld via structurerende vragen en bijbehorende signaal- of verbindingswoorden). Het is een moeizame weg om leerlingen snel inzicht te geven in wat in essentie al een tragere discipline is. Gestructureerd schrijven benaderen vanuit schrijfvaardigheid is daarbij dubbel zo traag en soms te weinig motiverend. Wanneer je spreken als uitgangspunt neemt en je de correlatie met de structuren in schrijven kan maken, boek je sneller winst en levert het leerlingen inzicht op in hoe een ontvanger – lezer of luisteraar – de boodschap ervaart. Uiteraard bestaan er stijlverschillen tussen spreken en schrijven. Het formalisme in de schrijftaal is groter en de uitdaging om correcte zinnen te formuleren is dwingender. Net dat verdient extra aandacht. Deze structuren via het spreken aanleren geeft ademruimte binnen schrijfvaardigheid. Wie gestructureerd spreekt, wint in de schrijftaal. De lezer doet aan interne vocalisatie en luistert als het ware in stilte naar een geschreven tekst. Hoe natuurlijker de tekst klinkt, des te aannemelijker en helderder de redenering overkomt.

3. Het dagelijks redeneren

Misschien wordt spreken wat stiefmoederlijk behandeld in de lessen Nederlands vanuit de reflex dat leerlingen dat toch al kunnen. Een debat houden, is daarbij een eenmalig feit waarin leerlingen een standpunt mogen formuleren over een stelling. Hoe ze dat standpunt kunnen vormen en welke structuren ze nodig hebben om overtuigend te zijn, lijken vaak achterafgedachten. In de bovenbouw van het middelbaar vind je dan lessen over ‘drogredeneringen’, ‘stijlfiguren in speeches’ of gaan we aan de slag met bronnenonderzoek. Hoewel dit allemaal interessante pistes blijven, gaat het voorbij aan hoe wij, en ook jongeren dagelijks praten, discussiëren, debatteren of debatten volgen. Wij zijn immers zelden in staat om overall bronnen bij te zoeken of diepe informatie op te delven rondom alle kwesties die onze aandacht vragen. We ontwikkelen redeneringen en eigen ons redeneringen van anderen toe. Dat op een correcte manier doen, vergt dus andere vaardigheden dan bronnenonderzoek of de verschillende soorten stijlfiguren in een speech herkennen. In de eerste plaats heb je stapstenen in redeneren nodig om de informatie die je hebt te ordenen.

Met een debatmethode die de DebatUnie ontwikkelde, krijgen leerlingen stapsgewijs structuren mee om hun ideeën meer en meer te ordenen en te verhelderen. Op www.debatunie.nl kan je een aantal leuke lesvoorbeelden vinden die er ook op gericht zijn het spreken zoveel mogelijk te structureren.

4. De (leer)winst van het spreken

Debatteren is een methode die een lange intellectuele traditie kent – hallo Socrates – en ook een spel- en competitie-element in zich draagt. Spreken is in de eerste plaats een snelle productieve vaardigheid. Het is dus gemakkelijker om structuren en regels die het denken verhelderen onmiddellijk toe te passen. In tegenstelling tot schrijven, waar het resultaat langer op zich laat wachten en je het effect ook maar door lezen kunt controleren. Om de analytische vaardigheden die nodig zijn bij lezen en schrijven aan te scherpen, gebruiken we ‘debatteren’ om hierin sneller winst te boeken. Het effect bij leerlingen is dat ze tijdens de oefeningen zelfzekerder worden en daarbij ook houvast krijgen om te spreken. De brug naar hoe dat werkt bij schrijven en lezen is daarna snel gemaakt en ook gemakkelijk te combineren met een debatoefening.

5. Voorbeeld: Van spreken naar schrijven, lezen en terug

De meeste debatvormen maken gebruik van een openingsstructuur. Die ziet er bij voorkeur als volgt uit:

1. *Inleiding*: wat is de stelling en het probleem en waarom is het een probleem;
2. *Labeling*: wat zijn onze argumenten;
3. *Uitwerking van de argumenten* met gebruik van ten eerste, ten tweede...of een andere opsommingsstructuur;
4. *Conclusie*: herhaling en een concluderende uitsmijter.

Leerlingen in een tweede of derde graad van het secundair onderwijs (onder- en bovenbouw in Nederland) kunnen snel aan de slag met een dergelijk schema. Vooral het item ‘labeling’ is belangrijk. Je geeft je argumenten een naam en gebruikt structurerende signaalgroepen als ‘ten eerste’, ‘ten tweede’ om die argumenten te ordenen voor de luisteraar. Bij grote klasgroepen kan je meerdere debatten houden waarbij luisteraars ook actief een debat moeten volgen. Net door de gebruikte structuur slagen ze erin om op zijn minst een openingsstructuur van zo’n debat helder neer te schrijven. Zowel voor de spreker als voor de luisteraar is er heel snel een succeservaring en dit bij ‘spreken’, ‘luisteren’ en ‘schrijven’. Je kunt leerlingen daarbij verder uitdagen en toeleiden naar onderzoeks- en schrijfvaardigheden. Zo kan je hen bijvoorbeeld twee extra argumenten laten ontwikkelen bij een beluisterd debat, waarvan ze één argument moeten kunnen staven met bronnenmateriaal. Je kunt daarbij verder uitdiepen door luisteraars afzonderlijke conclusies te laten schrijven, waarbij ze gebruikmaken van een gevelegeld citaat. Dat is doorgaans een moeilijker aspect in schrijfvaardigheid. Na het schrijven kan je opnieuw het debat voeren, maar dan door diegenen die hebben geluisterd.

6. Aan de slag

Leerwinst en leerplezier genereren door met debatteren aan de slag te gaan, lijkt in verschillende klassen goed te werken. Uiteraard is een leerlijn nodig. Plots een debat houden is vaak een teleurstelling omdat leerlingen onmiddellijk denken dat ze kunnen discussiëren zonder voorbereiding of structuur. Net daarom is het lesmateriaal op www.debatunie.nl een goede start in de onderbouw. Leerlingen leren met leuke spreekoefeningen (bijvoorbeeld over gekke sollicitaties) orde in hun redenering te krijgen. Ook die oefeningen kunnen dan al een vertaalslag naar schrijf- en leesvaardigheid vinden. Nadat ze op die manier spreekdurf hebben opgebouwd is het tijd voor simpele debatvormen. Zelfs met groepen van 25 en meer kan je vlot evalueren en iedereen aan het werk zetten. Vaak groeien leerlingen zo snel in deze methode dat ze extra uitgedaagd willen worden. Ook daar zijn er mogelijkheden buiten de schoolcontext. Voor wie een Olympiade Nederlands wat te stijf vindt, kan terecht bij interessante debatwedstrijd in Vlaanderen en Nederland. Zo is er de Vlaamse Debatwedstrijd (www.vlaamsedebatwedstrijd.be) die ook deel uitmaakt van de Benelux Debatcompetitie (www.beneluxcompetitie.nl) en waar Vlaamse, Nederlandse en Surinaamse deelnemers het tegen elkaar opnemen.

7. Uitsmijter

Dergelijke wedstrijden zijn een leerzaam feest waarbij leerlingen op een sportieve manier talig de degens kruisen. Ze luisteren aandachtig, noteren en doen aan vooronderzoek. Het zijn middelen om het taalonderwijs dynamisch te houden en de verbinding te maken met allerlei *21st century skills* die zich in het Vlaamse en Nederlandse onderwijs als de nieuwe onderwijscompetenties presenteren. Leerlingen via het debatteren leren ‘spreken’, ‘luisteren’, ‘schrijven’ en ‘lezen’ is een efficiënte manier om allerlei structurerende vaardigheden in een totaalpakket aan te bieden en te evalueren.